

Hoekje van de Tema Tieker (46)

Johann Vandenhaute

Sinds lang kan een jury volgens het reglement voor de presentatie van een thematische verzameling maximaal vijf punten toekennen. Op een totaal van honderd punten betekent dat een maximale score van 'slechts' vijf procent. Verzamelaars die voor 1990 tentoonstelden kregen toen maximaal en luxueus 10 punten voor hun presentatie. Desondanks mag de presentatie van een thematische verzameling niet worden onderschat. De slogan 'Presentatie is 100% inspanning voor 5% resultaat' is al vele jaren mijn drijfveer in deze rubriek en lezingen. Veel kan en nog meer mag niet?



Als we de reglementen even vergeten, kun je de vraag stellen of het nodig is om punten te geven voor 'presentatie'. Is een goede presentatie niet iets vanzelfsprekends? Iemand die deelneemt aan een tentoonstelling met een wedstrijd karakter (zo heet dat officieel) verwacht niet alleen een jurybeoordeling, maar weet ook dat zijn verzameling door het publiek wordt bekeken. 'Tentoonstellen' betekent immers 'iets laten zien'. Wie exposeert toont zich op z'n (paas)best'. Ondanks die vanzelfsprekendheid ben ik het ermee eens dat het onderdeel 'presentatie' bij de puntentelling voor een maximum van vijf punten is behouden.

Het is gebleken dat er over de vele jaren in de thematische filatelie (maar ook in andere disciplines) een hele evolutie heeft plaatsgevonden en dat de vormgeving en de verzorgde presentatie een enorme boost heeft gekend.

Bij elk bezoek aan een postzegeltentoonstelling verbaas ik me weer over het verschil in presentatie. Toch kan het vellen van een oordeel gevaarlijk zijn. De waardering voor dit aspect van een verzameling vloeit immers voort uit persoonlijke voorkeur. Over smaak valt nu eenmaal niet te twisten. Maar voor verzamelaars blijft de mogelijkheid om hun verzamelingen een 'eigen gezicht' te geven. Daarbij kan een verschil in niveau optreden. Vandaar dat het juist is dit element bij de beoordeling te betrekken.

Beoordeling op basis van regels

Ook juryleden zijn gewone mensen met een eigen smaak en zij volgen de trend. Toch moeten ze die mening eigenlijk voor zich houden en de verzamelingen beoordelen aan de hand van de FIP-reglementen. In het algemeen reglement (GREV) lezen we in artikel 3.5:

De presentatie van de inzending en de begeleidende tekst behoren eenvoudig, smaakvol en evenwichtig te zijn. Een korte toelichting kan noodzakelijk zijn als het materiaal niet voor zichzelf spreekt of als de behoefte bestaat speciaal onderzoek toe te lichten.

En in artikel 4.7 (maatstaven voor de beoordeling van inzendingen) wordt het volgende over presentatie gezegd:

De norm 'presentatie' vereist een beoordeling van de duidelijkheid van het getoonde, van de teksten en het algemeen esthetisch evenwicht van de inzending.

In de bijzondere regels (SREV) voor de thematische inzendingen wordt naar deze artikels verwezen.

Richtlijnen ... niets moet maar kan wel!

Voor ik inga op de richtlijnen zelf eerst nog iets over de waarde daarvan. Richtlijnen zijn richtlijnen, met het risico dat ze te letterlijk worden opgevat. Een richtlijn is een lijn die de richting aangeeft. Richtlijnen zijn dus bedoeld om u te helpen bij het vinden van de goede richting. Daarom staat er in de richtlijnen ook zo vaak 'kan' of 'kunnen' en niet 'moet' of 'moeten'. Dat laatste is alleen het geval als het gaat om zaken die vele verzamelaars als vanzelfsprekend beschouwen. Alleen beginnende verzamelaars willen nog wel eens tegen algemeen aanvaarde normen zondigen, maar ze worden meestal snel naar het juiste pad geleid als zij kunnen terugvallen op ervaren verzamelaars. Maar voor sommigen raken ze daar pas bewust van na de beoordeling van zijn of haar verzameling. Spijtig genoeg is dat zeer zelden tijdens het opstellen van de verzameling.

De jury kan over de presentatie allerlei opmerkingen maken, maar ook dat zijn richtlijnen, adviezen, en geen regels. Er is geen reden de waarde van juryadviezen ter discussie te stellen, maar soms zie je dat verzamelaars zich té volgzzaam opstellen. Juryleden dwingen u niet hoe u uw verzameling verder moet ontwikkelen. Zij geven adviezen, ze geven de richting aan, maar u beslist uiteindelijk: het is uw verzameling! Er zijn verzamelaars die het gemakkelijk vinden dat precies verteld wordt hoe ze moeten verzamelen. Maar zo zit de filatelie niet in elkaar: zelfwerkzaamheid zou het motto moeten zijn. Iets afleveren dat je eigen smaak draagt en toch iedereen bekoort. Het gaat om een hobby; het plezier dat je daaraan beleeft moet de belangrijkste drijfveer zijn en niet het behalen van de hoogste eer.

Uniform en netjes

De genoemde richtlijnen hebben overigens als het om 'presentatie' gaat niet de omvang van een handboek. Het gaat om maar twee bladzijden ruim getypte tekst in de richtlijnen. Begonnen wordt met de opmerking dat de moeite die de inzender gedaan heeft blijkt uit de plaatsing van stukken en tekst op daarvoor geschikte tentoonstellingsbladen.



(links boven)
A4-formaat
(21 X 29,7 cm):
verzameling
Joachim Maas

(rechts boven)
A4+ formaat
(30 x 30 cm)
verzameling
Damian Läge

(rechts onder)
A3-formaat
(42 x 29,7 cm):
verzameling
Jean-Pierre Suys



Wat die tentoonstellingsbladen betreft, heeft men voorkeur voor witte of lichtgekleurde bladen die geen afbreuk doen aan het materiaal. Bij thematische verzamelingen is er veel verscheidenheid in soort, omvang en kleur van het materiaal. Het is dus moeilijk om het 'algemeen esthetisch evenwicht' waarover artikel 4.7 spreekt te bereiken. Een ander aspect is de keuze van de grootte van de pagina. A4, A3 en alle tussenvarianten. Het is een zeer moeilijke keuze. Elk formaat heeft zijn voor- en nadelen. A4 was het meest gangbare maar is moeilijk als je bredere stukken hebt die niet op een A4 kunnen. Daarvoor is A3 uiteraard het beste, maar dan is de leesbaarheid van het verhaal in sommige gevallen erg moeilijk uit te werken. Het gevaar dat het niet overzichtelijk blijft dreigt. A3 geeft je meer ruimte en dus kan dat leiden tot meer materiaal dan nodig is, tenzij je het luchtig wil houden, wat een nieuwe tendens is. De tussenmaten of de iets bredere A4-pagina's zijn een zeer mooie oplossing om de hiervoor vermelde nadelen te omzeilen. Doch hier is de aankoop van de bladen en beschermhoezen niet eenvoudig. Voor deze oplossing en A3 heb je ook minstens een A3-printer nodig, dus een keuze die toch niet al te impulsief mag genomen worden. Het is zeker iets om te overwegen als je internationale ambities hebt.

Reeds in andere artikels die ik hieromtrent las i.v.m. presentatie werd een interessant onderzoek verricht. Gemiddeld kunnen we stellen dat 75% van de onderzochte verzamelingen (die tijdens een internationale tentoonstelling minimaal verzilverd brons behaalden) gekleurde bladen (meestal grijs) hadden en ook een ander formaat dan A4; de overige verzamelaars gebruikten witte bladen en/of A4 formaat.



De wijze van presenteren (bijvoorbeeld de plaatsing en de omranding van stukken en postzegels) moet op alle pagina's uniform zijn en behoort netjes te zijn uitgevoerd. Het laatste spreekt vanzelf, maar met uniformiteit hebben met name zelfs ervaren verzamelaars nog wel eens moeite. De indeling kan per pagina op het eerste zicht prima lijken, maar als de bladen naast elkaar hangen blijkt pas of de inzender wel heeft voldaan aan de voorwaarde van een algemeen esthetisch evenwicht.

Zelf doe ik het zo: als ik een serie van zestien bladen klaar heb, dan leg ik ze in kadervorm op de tafel. Je ziet dan of er lijn in de verzameling zit of dat het 'danst' of 'vloekt'. Soms probeer ik zelfs op de vloer enkele kaders naast elkaar te leggen zodat ik me kan voorstellen om te kijken hoe het er op een tentoonstelling zou uitzien.

Met handige gratis software op het internet heb ik zelfs een probaat middel in de vorm van een pdf om zicht op de gehele inzending te krijgen! (<https://pdfresizer.com/multipage>) - zie afbeelding links.

Zicht 1 kader 16 A4-bladzijden:
verzameling Johann Vandenhaute

Veel verzamelaars vinden het moeilijk om voor een bepaalde wijze van presenteren te kiezen. Maar zo moeilijk is het niet. In theorie wordt er slechts verwacht dat de gekozen methode uniform is toepast. Hoe u uw inzending op de bladen plaatst, daarin bent u geheel vrij. Bijna alle verzamelaars gebruiken zwarte of heldere transparante klemstroken. Wie transparante 'kristallen' gebruikt, omkadert het materiaal meestal. Postzegels met een plakkertje op je blad bevestigen is volledig verdwenen. Zelf ben ik zo eigenwijs (of milieubewust) om de strookjes nooit te bevochtigen en ze met een streepje lijm uit een Pritt-rolletje non-permanent - ooit een presentje van Themaphila op een Algemene Vergadering - zo te kleven op mijn tentoonstellingsblad, zodat ik ze zonder veel plasticafval kan hergebruiken telkens als ik een blad herinricht. Uw verzameling is immers geen eendagsvlieg: u zult meer dan eens moeten herbeginnen!

Met de teksten is het niet anders. De meeste verzamelaars typen hun tekst in hun persoonlijke computer (PC) in de aanwezige software MS Word of Publisher, of andere programma's die men het beste kent. Je moet gewoon je ding ermee kunnen doen. Discussiëren dat de ene software beter is dan de andere doe ik allang niet meer. Maar je ziet wel wie er het handigste is met dit speelgoed.

Presentatie van het materiaal

Bij het samenstellen van de bladen moet het woord 'evenwicht' in gedachten worden gehouden. Dat begint al bij de 'vulling' van een blad: niet te veel, maar ook niet te weinig. Laat u door de beperking van het aantal kaders bij een tentoonstelling niet verleiden tot 'volproppen'; dat doet onherroepelijk afbreuk aan het geheel.

Bladen mogen ook niet te vol zijn. Vooral beginnende verzamelaars maken die fout. Als u voor een bepaald onderdeel te veel materiaal hebt, moet u keuzes maken over wat u beter weglaat. Om overladen bladen te voorkomen volstaat het om bij series zegels met steeds dezelfde afbeelding slechts één exemplaar te tonen, zelfs als diezelfde afbeelding voorkomt op verschillende soorten materiaal (bijvoorbeeld op postzegels, postwaardestukken, bijzondere afstempelingen enzovoort) of zelfs als de stukken afkomstig zijn uit verschillende landen. Het laatste komt in toenemende mate voor: veel landen geven tegenwoordig zegels uit met een identieke afbeelding.



A4+ formaat bladzijden - niet volgepropt blad:
verzameling Yoram Lubianiker

Soms kan één stuk gebruikt worden voor verschillende thematische onderdelen; postzegels en ander materiaal tonen immers vaak meer dan één bruikbaar thema. De richtlijnen bevelen aan het stuk in verschillende vormen te tonen (bijvoorbeeld een los exemplaar, een variëteit, een proef of een exemplaar op stuk met een relevante thematische afstempeling). Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan... Brieven en postwaardestukken nemen veel ruimte in.

Als het gaat om eenvoudige stukken, dan is er een bruikbaar alternatief: het aanbrengen van insnijdingen in het blad (of zogenoemde 'vensters'). Met een cutter gaat dat uitstekend. Het oninteressante gedeelte van de stukken laat u aan de achterkant van het blad verdwijnen. Dit wordt ook 'verzinken' genoemd en het heeft het effect van een uitgeknipte strook, maar het stuk blijft compleet.

Een apart probleem vormen...

...de grotere poststukken. Die kunnen de thematische balans ongunstig beïnvloeden. Daarom wordt aanbevolen na te gaan of ze wat zeldzaamheid en kwaliteit betreft belangrijker zijn dan een losse postzegel of een afstempeling op een fragment. U moet zich niet alleen laten leiden door de veronderstelde thematische waarde van een bepaald stuk, maar u dient ook het geheel in de gaten te houden ('evenwicht!'). Ook het overlappen van poststukken is een methode om ruimte te winnen maar krijgt steeds meer tegenwind. Bij normale gebruikspost, dienstpost en bij sommig gelijkaardig materiaal stoot dat minder dan bij het overlappen van verschillend materiaal. Het idee hierachter is dat je het overlapt materiaal degradeert t.o.v. het overlappende item.

Toegestane overlapping: verzameling Peter Suhadolc



Een belangrijke keuze die aan de inzender wordt overgelaten is die tussen gebruikte en ongebruikte zegels. Aanbevolen wordt binnen één inzending of uitsluitend gebruikte, of alleen ongebruikte postzegels op te nemen. Als dat niet kan (sommige zegels zijn in de ene staat zeldzamer dan in de andere), dan moet in ieder geval worden vermeden dat gebruikte en ongebruikte postzegels op één blad te zien zijn. Gebruikte zegels hebben een duidelijke voorkeur; ze hebben geen last van de soms storende werking van een (vette) stempel.

Als op een blad een echt gelopen postwaardestuk te zien is, houdt dat overigens niet in dat alle postzegels op dat blad ook gebruikt moeten zijn. Postwaardestukken kunnen gebruikt of ongebruikt worden getoond, al gelang naar het filatelistisch belang en de smaak van de verzamelaar. Maar de trend is dat een 'gelopen' postwaardestuk meer en meer de voorkeur geniet t.o.v. het blanke (witte) moderne postwaardestuk, vooral als de adreszijde en de getoonde afbeelding op dezelfde zijde staan.

Als filatelistische of thematische redenen dat rechtvaardigen (bv. in een studie), dan kan een postzegel zowel los getoond worden (variëteiten) als op brief of kaart. En dan hebben we het niet over een thematische afstempeling. Verder moet worden vermeden om brieven te tonen die te veel verschillende postzegels tonen die niets met het thema te maken hebben (bv. een serie waarvan slechts één of twee exemplaren van belang zijn). Dit kan betekenen dat stukken met een fraaie 'filatelistische' frankering afvallen.

Als je brieven met een belangrijke postale frankering toont, vraagt dit om een verklaring van het gebruikte port. Het ondersteunt de filatelistische kennis. Het is eveneens zo belangrijk voor de presentatie van dit belangrijke stuk.

Fotokopieën of scans van de keerzijde van een poststuk (ingedrukt waardestempel van een postwaardestuk, stempels) zijn toegestaan verkleind (aan 25 of 30%), maar alleen als op die manier belangrijke informatie kan worden getoond, zoals het gebruikte port of portvrijdom. Duidelijke en doelmatige kaarten en diagrammen zijn in enkele uitzonderlijke gevallen als aanvulling op de tekst toegestaan, als ze helpen de ontwikkeling beter te begrijpen en de tekst kort te houden, maar het moet als regel sterk vermeden worden.

De tekst

Er zijn verzamelaars die het nodig vinden de titel van het hoofdstuk op elk blad te herhalen. Het is verspilling van ruimte en het geeft de inzending geen hogere waarde. Een beetje identiek aan het gebruik van een kader. De opschriften van het blad moeten overeenkomen met het plan van de verzameling en dienen de inhoud ervan samen te vatten. Dit kan worden bereikt door een gedetailleerde onderverdeling aan te houden. Als u het plan numeriek hebt opgezet (1, 1.1, 1.1.1, ...), dan moet u die opzet op alle bladen uniform gebruiken.

En als afsluiter nog een tip die uw verzameling beter doet ogen. Gebruik een font of lettertype met zogenaamd 'schreefloze letters', deze worden als beter leesbaar aangemerkt dan 'schreefletters'. Gangbare schreefloze lettertypen zijn bijvoorbeeld (Arial, Helvetica, Univers, Verdana, Calibri). Gangbare schreefletters zijn bijvoorbeeld (Times New Roman, Comic Sans, Century), lettertypen die aanhangseltjes hebben. Ze verbruiken ook meer inkt dan schreefloze lettertypen. Probeer ze maar eens uit, je ziet het verschil duidelijk.

Oh ja nog iets ... Teksten of woorden in hoofdletters zijn moeilijker leesbaar en moeten daarom bij voorkeur worden vermeden. En ze nemen ook meer plaats in en dan komt 'te veel tekst' weer om de hoek loeren.